

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

ISLOM DININING YOSHLAR TA'LIM-TARBIYASIGA TA'SIRI. QURONI KARIM AXLOQIY-FALSAFIY TA'LIMOTLAR MANBAYI

X. U. Samatov

Ilmiy rahbar, TATU Samarqand filiali
Telekommunikatsiya Texnologiyalari fakulteti

Z. Rasulov

23-05 guruh talabasi

Annotasiya:

Ushbu maqolada Islom dinining tarqalishi, yoshlar ta'lim-tarbiyasiga ta'siri, ta'lim va tarbiya haqida Quroni Karimda berilgan suralar, shu haqida hadislar yoritib berilgan.

Kalit so'zlar. Din, ta'lim, tarbiya, Quroni Karim, axloq, ruxiy tarbiya, tafsir, Robbil A'lamiyn, shariat, dinor, oyat, pedagogik fikrlash.

Аннотация:

В этой статье рассмотрено распространение ислама, его влияние на образование, суры, приведенные в Священном Коране об образовании и воспитании, а также хадисы об этом. Каково влияние Священного Корана на воспитание и образование?

Ключевые слова. Религия, образование, воспитание, Священный Коран, нравственность, духовное образование, толкование, Рабиль Аламиин, шариат, динар, аят, педагогическое мышление.

Annotation:

In this article, the suras given in Qurani Karim about the spread of Islam, its influence on education, education and upbringing, about this hadith. To what extent Karim's influence on upbringing, education is highlighted.

Keywords: Religion, education, upbringing, Holy Quran, morals, spiritual education, interpretation, Rabbil Alamiyn, sharia, dinar, verse, pedagogical thinking.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Kirish

Yoshlarimizni turli xil oqimlardan himoya qilishda diniy omillar – Qur'on oyatlari va hadislaridan keng foydalanish hamda dinning asl mohiyatini anglatish lozim. Din- (arab. — e'tiqod, ishonch, itoat) — Xudo yoki xudolarga, g'ayritabiiy kuchlar mavjudligiga ishonish. Din muayyan ta'limotlar, his-tuyg'ular, toat-ibodatlar va diniy tashkilotlarning faoliyatlari orqali namoyon bo'ladigan, olam, hayot yaratilishini tasavvur qilishning alohida tarzi, uni idrok etishning o'ziga xos usuli. Dinning paydo bo'lishi haqida yagona fikr yo'q. Islom dini ta'limotiga ko'ra, Din — Alloh tomonidan o'z payg'ambarlari orqali bashariyat olamiga joriy etilajagi zarur bo'lgan ilohiy qonunlardir. Tabiat va insonni yaratgan, ayni vaqtda insonga to'g'ri, haqiqiy hayot yo'lini ko'rsatadigan va o'rgatadigan ilohiy qudratga ishonchni ifoda etadigan ta'limotdir. Ta'lim — bilim berish, malaka va ko'nikmalar hosil qilish jarayoni, kishini hayotga va mehnatga tayyorlashning asosiy vositasi. Tarbiya — shaxsda muayyan jismoniy, ruhiy, axloqiy, ma'naviy sifatlarni shakllantirishga qaratilgan amaliy pedagogik jarayon; insonning jamiyatda yashashi uchun zarur bo'lgan xususiyatlarga ega bo'lishini ta'minlash yo'lida ko'riladigan chora tadbirlar yigindisi. Tarbiya insonning insonligini ta'minlaydigan eng qadimiy va abadiy qadriyatdir. Tarbiyasiz alohida odam ham, kishilik jamiyati ham mavjud bo'la olmaydi. Chunki odam va jamiyatning mavjudligini ta'minlaydigan qadriyatlar Tarbiya tufayligina bir avloddan boshqasiga o'tadi. «Qur'on» - dunyo madaniyatining ulkan boyligi, barcha musulmonlarning muqaddas kitobi bo'lib, arab tilida «qiroat» ma'nosini anglatadi. Qur'on 114 suradan iborat. Qur'on kishilarni birodarlikka, tinch-totuv yashashga, ezgulikka undaydi. Shuning uchun ham u katta axloqiy ahamiyatga ega. «Qur'on»ning axloqiy qimmat i haqida fikr yuritilar ekan, uning insonning ma'naviy kamolga etishida qay darajada muhim o'ringa ega ekanligiga amin bo'lamiz. Markaziy Osiyo xalqlari pedagogik fikrlari tarixiy taraqqiyotida VII asrda Arabiston yarim orolida paydo bo'lgan va VIII asrda mintaqamizga ham yoyilgan islom dini muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Chunki islom dini, uning asosiy kitobi «Qur'oni Karim» va undan keyingi asosiy manba hisoblangan hadislar Allohga, uning payg'ambari Muhammad alayhissalomga e'tiqod qilish bilan birga ota-onaga hurmat, mehnatsevarlik, ilmga intilish, o'zaro ahil bo'lish, mehr-oqibat, ehson, sabr-toqat, kamtarlik, vafo-sadoqatlilik, poklik, adolat, diyonat kabi insoniy sifatlarni haqidagi jihatlari va yaxshi fazilatli hamda odob-axloqli bo'lishlik yo'llari bayon etilgan. Xuddi shuningdek, islom dinida millatidan, elatidan, tanasining rangidan qat'iy nazar, inson insonligi uchun ulug'lanadi. Millatchilik, bir-birini kamsitish,

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

talon-tarojlik, irqchilik islomda yo'q va bo'lmagan. Islom dini har qanday millatchilik kayfiyatidan yuqori turadigan olamshumul ta'limot. U barcha millatlarni birlashtirib, teng, do'st, yoru-birodar qilib, tinch-omon yashashlarini o'qtirib keladi. Ayni paytda islom dinida razolat, kibr-havo, adovat, xasad, xiyonat, zulm kabi illatlar qoralanadi. Qur'oni Karimdagi oyatlardan biri madinalik sahobalar Payg'ambar sollallohu alayhi vasallamga kelib, uylari uzoqlik qilayotgani bois, uylarini sotib, yaqinroq joyga ko'chib kelishlari haqida shikoyat qilganlarida nozil bo'lgan. Ya'ni uylarni sotishga hojat yo'q, uzoqdan kelayotgan bo'lsalar, har bir bosilgan qadamlariga savob beriladi, mazmunida. «Biz ular keltirgan qadamlarni, bosgan qadamlarni ham yozamiz va ularning asarini ham yozamiz», - deya marhamat qilingan. Tafsirlarning birida bu oyatdagi «ularning izi» degani - bu asarimiz, avlodlarimizdir, degan fikr bildirilgan. Allohning bu oyatidan tushunamizki, Alloh nafaqat amalimizni, balki avlodlarimiz amalini ham o'zimizga yozadi. Shuning uchun tarbiya vojib bo'ladi. Orqamizdan yaxshi tarbiyali farzand qoldiraylikki, ortimizdan faqat savob borsin, yomonlik bormasin. Islomda tarbiya vojibdir tarbiya dinimizda vojib amal, deb e'lon qilingan. Biz eng ko'p ishlatadigan tarbiya, murabbiy so'zlari Allohning «Rob» ismi bilan bitta o'zakdan olingani tarbiyachilar mas'uliyatini oshirsa kerak, deb o'ylayman. Demak, bu yengil ish emas. Tarbiya - faqat ta'sir, tartib yoki nazorat, taftish emas, u ilohiy narsa. Tarbiya farzandni doim nazoratga olish, kuzatib borish degani, chunki Alloh taolo surai Foti haning birinchi oyatida olamlarning robbisi Allohga maqto'vlar bo'lsin, degan. Bu oyatda Alloh Rob ismini keltirgan. «Robbil a'lamiyn» -butun olamlarning murabbiysi degani. Agar Alloh murabbiyligi, ya'ni nazorati, kuzatuvini lahza to'xtatsa, olamlar izdan chiqib ketadi. Agar murabbiy yoki ota-ona farzandiga bir lahza e'tiborsiz bo'lsa, farzandlar tarbiyasi buzilib ketadi. Rasuli akram sollallohu alayhi vasallam marhamat qilganlarki, har bir tug'iladigan bola fitratda tug'iladi, ya'ni har bir chaqaloq pokiza bo'ladi, u oq qog'oz kabidir. [13] Bu hadisni muhaddislarimiz ota-ona bobida keltirmasdan taqdir bobida keltirganlari tarbiyaning taqdirga bog'liqligini bildiradi. Tarbiyaga kech qolinmasa bo'ldi. Shariyati Islom farzandga birinchi o'rinda ota onani javobgar qilib qo'ygan. Ota - ona zimmasiga tarbiyani vojib qilib yuklagan. O'qituvchilar bola hayotining ma'lum qismida uning tarbiyasiga go'yoki ota - onalar tomonidan yollangan murabbiylar hisoblanadilar. Ularni aybdor qilish hech mantiqqa to'g'ri kelmaydi. Abu Hanifaning bir o'g'li bor edi. Ustozlari Hammod bin Sharaf nomlariga atab o'g'lga Hammod deb ism qo'ygandilar. Imom hazratlari katta savdogar bo'lganlar. U juda band edi va farzandiga avvalgi Qur'oniy ta'limni berish

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

uchun ustoz yolladilar. Iltimos qildilarki, o'g'limizga Qur'on o'qishni o'rgatib bering. Ustoz Hammodga surai Fotihani yodlatdi. Ustozni huzurida otasiga Hammod fotiha surasini chiroyli qilib tilovat qilib berdi. Shunda Imom Hanifa cho'ntaklaridagi 500 dinorni ustozning oldiga qo'ydilar. 1 dinor tanga 5 gramm olindan bo'ladi 500 dinor katta pul bo'lgan. 1 dinorga o'sha mahalda katta qo'y berilgan. Bu degani Fotiha surasini o'rgatgani uchun ustozga 500 ta qo'y berildi. Shunda ustoz biroz xijolat bo'ldi. Hazratga juda ko'p pul berganligi bitta dinor ham ko'plik qilishini aytganida Imom Hanifa bir gap aytdi: «Ustoz, xizimatingizni yengil sanamang. Bu hali yonimda bo'lganidir. Agar yonimda butun molim bo'lganida poyingizga qo'ygan bo'lardi. O'g'limga Fotihani, Qur'onning onasi bo'lgan surani o'rgatganingiz uchun» Go'zal tarbiyadan yaxshi meros yo'q To'g'ri, har bir ota - ona farzandiga faqat yaxshilikni ilinadi. Farzandi uchun ortiqcha orzu - havas qiladi va ikkalasi birga ishlaydi. Ota - ona farzandini tarbiya qilish kerak bo'lgan paytda orzu - havas uchun tirikchilik qilishga majbur bo'ladi, bola tarbiya oladigan yoshda to'liq tarbiya ololmay qoladi.[10] Ammo, afsuski, ertaga orzu - havaslar o'tmay qolishi bor. Aslida orzu - havas chiroyli tarbiya bilan bo'ladi. Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallamning: «Ota farzandiga chiroyli tarbiyadan ko'ra, yaxshi odob berishdan ko'ra yaxshiroq narsa meros qoldirmagan», degan hadisleri bor. Xulosa o'rnida yaqinda o'qigan Omina Shenliko'g'lining "Imomning manekin qizi" asarini misol tariqasida keltirmoqchiman. Bu asar imomning qizi Fotimaning o'z oilaviy sharoitlaridan nolishi va ko'ngli to'lmasligi bilan boshlanadi. Imom Yoqub nochor turmush kechirar edi, buni asarda u hatto o'z onasini ziyorat etishga puli yo'qligidan ham bilsa bo'ladi. Shunga qaramay u o'ta xudojoy, ilmi, va halim inson edi, Fotimaning achchiq kesatiqlari, tinimsiz hayot kechirishlaridan shikoyatlari islom qiziga umuman to'g'ri kelmaydigan xatti - harakatlar qilishiga, garchi unga kuchli ruhiy iltirob bersa ham og'ir bosiqlik bilan, Qur'on oyatlariga amal qilgan holda baho beradigan islomiy metin erkak, OTA edi. Uning go'zal xulqli rafiqasi Gul xonim ham Fotimani to'g'ri yo'lga solishga urinar, kundan - kunga izidan chiqayotgan qizi, uni tun - u kun o'ylab azob chekayotgan mehribon eri o'rtasida jafokash bir ko'prik edi. Asarning bosh qahramoni Fotimaga kelsak, zotan u ko'p kitob o'qigan, butun Qur'onni yod olgan biliml qiz bo'lsa ham u o'rganlari va dini unga foydasizdek tuyuladi, chunki otasi mahalla imomi, dinparvar kishi bo'la turib, qo'li qisqaligi va yon atrofdagi kishilarning ularga past nazar bilan qarashi Fotimaning bu xulosa kelishiga turtki bo'lgandi. Moddiy tanqislik, yoshlik, g'o'rlik, qolaversa, hozirgi ko'pchilik yoshlarga xos zamonaviy erkinlik uni iymonsiz va behayo Betushek din

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

dushmanining ayovsiz changaliga yetaklab bordi, natijada u ro'molini yechib maneken bo'lib gazetalarda chiqa boshladi, Fotima bularni yashirincha qilardi va otasini bilib qolishini sira istamasdi, shuning uchun ham uning mini yubka kiyganini ko'rib qolgan amakisidan buni sir tutishni o'tinib so'raydi. Vaholanki, imom bundan xabardor edi va qizini yo'qotayotganligini sezardi, lekin u «qizimga go'zal tarbiya berganman, bir kuni uning olgan ilmlari uni to'g'ri yo'lga soladi» deb o'ylab taskin oladi va shun day bo'ladi ham. Voqealar rivojida otasining barcha haqiqatni bilishidan xabar topgan Fotima uyga qaytib borishga betlamaydi va o'zi istaganidek erkin yashay boshlaydi. Buni qarangki u shu hayotidan to'la mamnun bo'la olmaydi, ichini nimadir sassiz kemiradi. Modelllik hayotida unga uchragan shahvatli rahbarlar, dinini bir pulga chaqadigan, hayosiz, nomussiz kasbdoshlar, ma'nosiz hayot uni pushaymon qilishga va otasining bebaho so'zlari-yu islomiy ilmlarini to'liq anglab qadriga yetishga sabab bo'ladi. Asarni o'qish davomida har bir insonni hayajonga soladigan Fotimaning quyidagi nutqi bor: «Yo Allohim, nega o'zim istagan hayotga erishsam-da bundan rohatlana olmayapman, boshqalardek erkin bo'la olmayapman, mendan dinimni ol» deb avval yolvorib, keyin istig'for aytishidir. U bunday zulmatda hech qachon «erkin» bo'la olmasligini, haqiqiy erkinlik asli Islomda ekanligini anglab yetadi. Unga uchragan qizlar hammasi ham yomon bo'lmaydi, masalan, o'z qilmishlari gunoh ekanligini, tavba qilishni xohlaydigan Laylo, Bonu, O'zlem kabi kitob so'ngida Fotimaning urinishlari tufayli to'g'ri yo'lga qadam qo'ygan ajoyib obrazlar ham insonda yaxshi taassurot qoldirdi.[15]

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, go'zal tarbiya, benuqson mehribon dinimiz Islomimiz hech qachon foydasiz bo'lmasligini, aksincha qora zulmatda adashib qolganimizda yo'limizni yoritguvchi to'lin oy bo'lishini fahmlab, qalbi daryo va shafqatli ota - onasining yoniga qaytadi. Islom dini qanchalar go'zal din ekanligini har bir musulmon ich-ichida his qiladi. Islom dini va uning muqaddas kitobi Quroni Karim insonni hech qachon yomonlik tomon boshlamaydi, aksincha yaxshilik sari yetaklaydi.

Maqolamning so'ngini birinchi Prezidentimiz I.A.Karimovning so'zlari bilan yakunlamoqchiman: «Islom dini-bu ota-bobolarimiz dini, u biz uchun ham iymon, ham axloq, ham diyonat, ham ma'rifat ekanligini unutmaylik. U quruq aqidalar yig'indisi emas. Anna shu ma'rifatni kishilarimiz jon-jon deb qabul qiladilar va

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

yaxshi o'gitlariga amal qiladilar. Mehr-oqibatli, oriyatli, nomusli bo'lishga, izzat-ehtirom tushunchalariga rioya etishga harakat qiladilar».[17]

REFERENCES

1. Asqar Zunnunov Pedagogika tarixi «ШАРК» НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ БОШ ТАХРИРИЯТИ ТОШКЕНТ - 2004
2. B.X.XODJAYEV «UMUMIY PEDAGOGIKA NAZARIYASI VA AMALIYOTI» «Sano-standart» nashriyoti Toshkent - 2017
3. Omina Shenliko'g'li «Imomning manekin qizi»
4. Khaydarov, S. A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. International scientific and practical conference. CUTTING EDGE-SCIENCE. In Conference Proceedings (pp. 41-43).
5. Davrenov, J., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA XVI-XVIII ASRLARDA YAPONIYA DAVLATI TARIXINI AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).
6. Narmatov, D., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA ISPANIYA XV-XVII ASRLARDAGI TARIXI. Scientific progress, 1(6).
7. Elguzarov, B. B. O. G. L., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA MITANNI DAVLATCHILIGINING O'RN VA AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6), 616-619.
8. Erkinov, A. S. O., & Haydarov, S. (2021). YUNON-BAQTRYA PODSHOLIGINING IJTIMOYI TUZIMI, XO'JALIGI VA MADANIYATI. Scientific progress, 1(6), 620-622.
9. Nematov, M. D. O., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI ORGANISHDA SHUMER-AKKAD DAVLATCHILIGINING ORNI VA AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).
10. Ermatov, F., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA 1870-1914 YILLARDA ANGLIYANING O'RGANILISHI. Scientific progress, 1(6).
11. Do'Stmurodov, S., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA XVI-XVIII ASRLARDA HINDISTONNI O'RGANISH. Scientific progress, 1(6).
12. Mengboyev, S. N., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA URARTU PODSHOLIGINING O'RN. Scientific progress, 1(6).

Scientific Journal Impact Factor (SJIF 2022=5.016) Passport: <http://sjifactor.com/passport.php?id=22257>

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

13. Asqarov, N. S. O., & Haydarov, S. (2021). ARAB XALIFALIGINING POYTAXTI BAG'DODNING TANAZZULGA YUZ TUTISHI. Scientific progress, 1(6).

14. Ro'Zmetov, J., & Haydarov, S. (2021). TARIXNI O'RGANISHDA SOSONIYLAR DAVLATINING O'RNI VA AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).

15. Tulaboyev, D., & Haydarov, S. (2021). TARIXNI O'RGANISHDA MESOPATAMIYANING TARIXI VA DINI: O'RNI HAMDA AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).

16. Хдйдаров, С.А., (2022). Захриддин Мухаммад Бобур: бир кулда муйкалам-у, бир кулда тож. Scientific progress, 3(3).

17. Karimov I. A. Barkamol avlod – O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. –T.: Sharq nashriyot – mabaa konserni. 1997. -63 b.

